

КУЛТЪТ КЪМ ТРАКИЙСКИЯ КОННИК НА ТЕРИТОРИЯТА НА NICOPOLIS AD ISTRUM

ПАВЛИНА ВЛАДКОВА

Популярността на култа към Тракийския конник е един от важните показатели за наличието или отсъствието на тракийски етнос в даден регион. Проблемът за неговото разпространение през римската епоха в провинциите Тракия и Долна Мизия е бил обект на научни изследвания още от началото на XX в.. Най-пълни и всеобхватни са публикациите на Г. Казаров (Kazarov 1940) и Зл. Гочева и М. Оперман (ССЕТ 1979, 1981, 1984). Последните двама автори публикуват и голяма част от паметниците, открити в границите на административната територия на *Nicopolis ad Istrum*. Целта на нашето изследване е да очертаем цялостната картина на разпространението на култа, като включим новооткритите или непубликувани паметници, които са ни известни от археологически разкопки, теренни обхождания, местни училищни или читалищни сборки. По този начин ще направим опит да систематизираме всички известни данни за култа, представяйки ги в таблица с данни за местонамирането, датировката, надписите и подбрана библиография. Обобщените резултати представяме по-долу.

Известни са ни 82 броя паметници, които могат да бъдат свързани с култа към Тракийския конник. От тях 66 бр. са оброчни плочки, 8 са надгробните плочи с изображения на Хероса, 2 жертвеника, 1 статуя на Тракийския конник, 1 каменен съд, 2 архитектурни детайла и 2 броя бронзови статуетки. Всички те са датирани във времето от средата на II до средата на III век. Открити са в землищата на 29 съвременни села.

Повече от 2/3 от оброчните плочки (40 бр.) са без надписи. Върху 18 плочки надписите са на старогръцки и върху 8 на латински език. Оброчни плочки са откривани в светилища (при Паскалевец и Велико Търново), в емпориум Дискодуратере, в римски селища и вили (на х. Царевец във Велико Търново, Леденик, Лясковец, Драганово, Хотница, Дичин, Емен, Караисен, Бяла черква), в керамичните центрове в западната част от територията на града (Павликени и Бутово), като случайни находки (Добри дял, Самоводене, Янтра, Михалци, Русаля). Само една оброчна плочка е открита като гробен дар (Горско ново село). Починалият е бил положен в зидана гробница под могилен насип.

На територията на *Nicopolis ad Istrum* са локализирани няколко светилища

на Хероса. Светилището край Паскалевец е разкрито през 30-те години на XX век в резултат на случайни изкопни дейности (Николов, Цончев 1930/31, 247). То е било разположено върху надгробна могила, архитектурни останки почти не са запазени (само субструкция на зидове, които очертават правоъгълна постройка), но от тук произхождат 16 бр. цели или фрагментирани оброчни плочки. Установено е също, че под могилата е съществувало гробно съоръжение, като повече данни за него липсват. Независимо от откъслечната информация може да се допусне с голяма вероятност, че починалият е бил тракиец и след натрупването на могилата и отминаването на известен период от време мястото се е превърнало в светилище. Това е едно често срещано явление при изграждането на светилища на Тракийския бог в провинция Тракия. На територията на *Nicopolis ad Istrum* друг подобен случай няма засвидетелстван. Отчитайки, че оброчните плочки са датирани на базата на иконографски особености и палеографски данни по времето на Северите, то могилата трябва да бъде отнесена към времето около и след средата на II век. Върху 7 от оброчните плочки са запазени надписи на старогръцки и латински език. Те дават информация за социалната принадлежност на почитателите на тракийското божество, както и за епитетите, които то носи. На тия проблеми ще се спрем малко по-долу.

Второ светилище на Хероса е локализирано в близост до съвременния град Велико Търново (Църков 1999, 78-87). За съжаление и тук в резултат на строителни дейности архитектурните останки са незначителни и не може да бъде реконструиран планът на сградата. Намерени са единствено 4 оброчни плочки. Върху една от тях е запазено името на селото *Теолопара*, неизвестно до откриването на светилището.

В началото на 70-те години на XX в. е изказано мнение за съществуването на светилище на Тракийския конник при Лесичери (Герасимов 1961, 245-253). Археологическите проучвания близо 30 години по-късно дадоха допълнителна информация за облика и предназначението на комплекса (Църков 1996, 111-117). Проучвателят смята, че става дума за фамилна гробница-хероон. Съществуването на хероон (място, където почива херосът) според нас е свързано с наличието тук на гроб на богат тракиец, върху който дълго време след смъртта му са били извършвани следпогребални обичаи и жертвоприношения, а впоследствие надгробната могила се е превърнала в хероон и светилище. Наред с многобройните архитектурни детайли от тук произхожда надпис на булевет и жрец на Рома (IGBulg, II, 701) и статуя на Тракийския конник. Плочата с надписа не е надгробна, а вероятно е била поставена в светилището. В землището на Лесичери е открита и военна диплома на тракиец, датирана в 138 г., която е най-ранното епиграфско сведение за наличието на траки на територията на града.

Светилище на Тракийския конник в края на II–началото на III в. според нас е съществувало и в региона на съвременните градове Горна Оряховица и Лясковец. Доказателство за това са откритата ара с посвещение на Хероса (IGBulg., II, 714) и каменен съд, вероятно използван при ритуалите по време на

честването на култа (IGBulg., II, 683), както и надгробни надписи на представители на богати тракийски фамилии (ILBulg., 377, 378).

В литературата е изказано мнението, че светилище на Тракийския конник се е намирало и в Бутово (Султов 1977, 53). Ние не подкрепяме това предположение, защото то се основава единствено на една открита оброчна плочка. Факт е, че в региона през II-III в. живее тракийско население, но все още няма археологически доказателства за светилище.

На територията на града са функционирали и ателиета за производство на оброчни плочки, посветени на Тракийския конник. Засега може да се каже, че такава е имало в близост до каменоломните при село Хотница (в м. Горно селище). Откритият недовършен екземпляр е сигурно доказателство за това. Всички открити плочки са без надписи. Както смятат и откривателите на паметниците (Кокорков, Алексиев 1975, 134-136), вероятно плочките са били изработвани в ателие, разположено в близост до кариерите, а самите надписи върху тях са правени в ателиета в близост до съответните светилища. За съжаление до настоящия момент не е направен стилов анализ на откритите оброчни плочки на територията на града, за да се установят белези, по които да бъдат локализиран ателиета. Така засега това, регистрирано при с. Хотница, остава единственото известно за територията на *Nicopolis ad Istrum*. Изказаното мнение за съществуването на каменоделски работилници край Бутово и Павликени (Султов 1962, 32-33) на този етап на проучване не е потвърдено със сигурни данни.

Както отбелязахме по горе, една част от оброчните плочки имат случаен произход. Но в землищата на съвременните села, където са открити, също има локализиран при теренни обхождания селища и вили.

Внимание заслужават откритите паметници в емпориум Дискодуратере. От същото място произхождат надгробни надписи, които доказват, че през III в. фамилиите изцяло запазват тракийския си характер (IGBulg., II, 475) или макар и романизирани, все още носят тракийските си имена (IGBulg., II, 474, 476). Трите фрагмента от надгробни плочи, използвани като сполни в късни градежи, вероятно произхождат от намиращ се в близост некропол на голямо тракийско селище или вила. Независимо че е използван гръцкият език, текстът и имената показват съвсем слаба елинизация. Явно че върху живеещото тук население западните и източните културни центрове не оказват никакво влияние.

Изображения на Тракийския конник се откриват и върху надгробни плочи. Те се свързват, от една страна, с хтоничните функции на божеството, а от друга – с идеята, че самият починал след своята смърт се превръща в божество. Известни са ни осем паметника, върху релефното или надписното поле на които е представен Херосът (Велико Търново IGBulg., II, 694; ILBulg. 382, 382; Върбовка – ILBulg.; Караисен – ILBulg., 349, 350; Лясковец – ILBulg., 378; Самоводене – непубликувана, инв. № 79 А/ТОМ). Понякога заедно с него е изобразен и починалият, сам или с членове на фамилията. Най-често този тип надгробни плочи се откриват около и в близост до съвременния град Търново.

В два от случаите надписите показват, че починалите са *булевти*, което е доказателство за засиленото влияние на тракийската аристокрация и за нейното значение в административния живот на *Nicopolis ad Istrum*. Едва ли е случайност, че върху надгробна плоча от Велико Търново и тази от Лясковец се среща едно и също тракийско име - *Gerulonis*, при това непознато от други паметници от Долна Мизия и Тракия. Този факт, заедно с казаното по-горе за наличието на светилище на Тракийския конник в посочения регион, доказва още веднъж силното присъствие на траки тук по времето на Северите и до средата на III-ти век.

Отново от региона на Велико Търново (от Горна Оряховица и от Лясковец) произхождат два жертвеника (IGBulg., II, 717; непубликуван). Върху първият е запазен и епитет на Хероса, който не е познат от други надписи. Върху втория има изображения на конник, Зевк, Херкулес и храм. Явно, че той е бил поставен в светилище или храм, където са се чествали култовете към изброените по-горе божества.

Посвещение на Тракийския конник е запазено и върху устието на каменен съд от Лясковец (IGBulg., II, 683).

Колкото и да са оскъдни данните от епиграфските паметници, те дават представа за социалната принадлежност на почитателите на Тракийския бог. На първо място прави впечатление, че от запазените общо 15 имена на *булевти* на *Nicopolis ad Istrum* (върху 12 надписа) 5 от тях имат сигурен тракийски произход, като трима са живели и починали в своите имения в региона около Велико Търново (Велико Търново – Горна Оряховица – Лясковец). Не е изключено и част от останалите *булевти* също да произхождат от тракийски фамилии. По времето на Северите, когато са датирани надписите, в градското управление със сигурност участват представители на тракийската аристокрация, запазили своята етническа принадлежност. Траки са участвали и в религиозния живот на града и неговата територия. Известно е името на един *ἀρχιερεὺς* (главен жрец, може би на провинцията, който обслужва и императорския култ), запазено върху оброчна плочка (Паскалевец IGBulg., II, 70). Междувпрочем името на последния четем и върху почетен надпис на Юлия Домна, открит в *Nicopolis ad Istrum*. Посвещение на Хероса е направил и *beneficiaries consularis* (освободен от преките си задължения войник, който е на служба при провинциалния управител или легата на легиона; каменен съд от Лясковец IGBulg., II, 683). Оброчен дар на Херос е посветил и *strategus* (кмет на село) в светилището при Паскалевец (ILBulg., 41) и един член на занаятчийска колегия, без да е уточнено в надписа с какво точно се занимават нейните членове (оброчна плочка от Дичин IGBulg., II, 703). Данните за роби на територията на *Nicopolis ad Istrum* са много малко, но вероятно роб е бил посветителят на плочката, открита в Крамолин (ILBulg., 187). Освен това той е изпълнявал и задълженията на *actor* (управител на селскостопанско имение). Липсата на надписи върху голяма част от паметниците идва да подсказва, че посвещенията са направени от обикновено, вероятно неграмотно население, занимаващо се със земеделие и скотовъдство.

От друга страна, впечатляващите по размери и украса надгробни надписи с изображения на Тракийския конник върху тях категорично доказват, че починалите и посветителите, членове на фамилията, разполагат със значителни материални средства и принадлежат към богатата поземлена аристокрация, живееща на територията на *Nicopolis ad Istrum*.

От общо 26 броя оброчни плочки с надписи само в два от случаите със сигурност имената на посветителите са тракийски (от Миндя и от Караисен), в три от случаите – гръцки (от Дичин и 2 бр. от Паскалевец), а за всички останали, макар че най-вероятно става дума за романизирани траки, не можем да бъдем категорични. Тракийски имена са запазени и върху надгробните плочи с изображения на Конника от Търново, Лясковец и Караисен.

Епитетите върху оброчните паметници на Тракийския конник не са многобройни. Такива са напр. *ἐπίκοος* (покровител, вслушващ се в молбите – оброчна плочка от Миндя IGBulg., II, 725), *sanctus* (свещен, неприкосновен – оброчна плочка от Паскалевец ILBulg., 414), с който епитет са наричани и други божества от гръко-римския и източния пантеон (Аполон, Диана, Асклепий, Херкулес, Силван, Епона, Хелиос, Кибела). Макар и по-рядко срещан, известен е и епитетът *Πυρμυρούλας* (от гр. жито; оброчна плочка от Дичин - IGBulg., II, 704), който изследователите свързват с функцията на божеството да покровителства посевите, вегетацията и растителността. Изказано е също и мнението, че може би епитетът идва от гр. *πῦρ* (огън), като вероятно е свързан със соларните функции на божеството (Гочева 1995, 288). Същият епитет се открива и върху паметниците от светилищата на Тракийския конник при с. Люблен, Поповско (IGBulg., II, 753, 754) и с. Голяма Брестница, Луковитско (IGBulg., II, 588) в Долна Мизия, както и върху паметници от Тракия (Гочева 1995, 288).

Три от епитетите се срещат за сега единствено на територията на *Nicopolis ad Istrum*. Това са *Ithiostlae* (върху оброчна плочка от Караисен ILBulg., 350), *Βορκηνίας* (върху олтар от Горна Оряховица IGBulg., II, 414) и твърде близкия до последния по звук състав *Βασκιδνίας* (върху оброчна плочка от Паскалевец IGBulg., II, 706; Гочева 1995, 292). И в трите случая е невъзможно да определим значението на епитетите. Но като предположение мислим, че е възможно в първия случай да имаме наименование на селище или друг топоним, а в другите два не е изключено в основата на епитетите да стоят гръцки думи и тогава може би посвещенията са направени на Херос Хранителя (от гр. *βορα*) и Херос Магьосника (от гр. *βασκαία*). Разбира се, това са само предположения, които не могат да бъдат категорично потвърдени (или отхвърлени).

Само няколко са случаите, при които откриваме синкретизъм с други божества. За почитането на тракийския бог като Херос Сурегет разбираме от надписа върху оброчна плочка от светилището край Велико Търново (Църов 1999, 82). Богът Сурегет е тракийско божество, рядко срещано върху епиграфски паметници и популярно главно на територията на съвременна Североизточна България. Известен е само още един паметник от Дуросторум, където Херосът е наречен Сурегет (Бешевлиев 1985, 5-9). В нашия случай не става дума за

эпитет на Херос, а за синкретизъм между двете тракийски божества. Вероятно украсата от лозови листа и гроздове на каменния съд от Лясковец (IGBulg., II, 683) идва да покаже синкретизъм на Тракийския конник с Дионис. Между впрочем същия тип съдове са открити и в Миндя, и на х. Царевец във Велико Търново (IGBulg., II, 684), като и на двете места има сигурни данни за честването на култа към Хероса. Върху съда от Търново обаче посвещението на “боговете спасители” показва, че вероятно става дума за култ към здравеносните божества Асклепий и Хигия (Лунгарова 2000, 93). Явно, че каменните съдове са били използвани в ритуални култови церемонии. Върху оброчна плочка от Бяла черква на Тракийския конник са изобразени Сол и Луна (ILBulg., 417).

Така направеният преглед на паметниците, свързани с култа към Тракийския конник, показва, че той не е бил разпространен равномерно по цялата административна територия на Nicopolis ad Istrum. Най-многобройни са паметниците, открити в региона около Велико Търново (Велико Търново-Горна Оряховица-Лясковец) и западно от града, но не в непосредствена близост (Дичин, Хотница, Паскалевец, Лесичери). Северно от Nicopolis паметници липсват и това се обяснява в живеещите там ветерани на I Италийски легион, които са били настанени може би още преди основаването на града или поне преди разширяването на неговата територия по времето на Северите. Източно от Янтра нямаме данни за популярността на култа, така както липсват и каквито и да е епиграфски паметници. Дали тук живее обикновено население, което не е оставило след себе си значителни следи на материална култура, или липсата е в резултат на несистемното проучване, е друга тема.

Всички открити находки се датират във времето между средата на II и средата на III век, като единствено една от двете оброчни плочки от Миндя може да бъде отнесена към втората половина на III в. Находките от това селище заедно с паметниците от емпориум Дискодуратере показват, че най-късните данни за тракийско население и за честване на култа към Тракийския бог-конник откриваме по северните склонове на Стара планина.

Таблица: Паметници, свързани с култа към Тракийския конник от територията на Nicopolis ad Istrum (с. 97-100).

Б Е Л Е Ж К И

CCET – Z I. Goceva, M. Oперman. Corpus cultus equitus Thracit, I, III, II2, Lieden, 1979, 1981, 1984.

ILBulg. – B. Gerov. Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae, Serdicae, 1989.

IGBulg. – G. Michailov. Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae, II, S., 1958.

- Kanitz 1877** – F. Kanitz. Donaubulgarien und der Balkan. Leipzig, 1-3, 1877-1879, 2.
- Kazarov 1940** – G. Kazarov. Denkmaler des Thrakischen Reitergottess in Bulgarien, Budapest, 1938.
- Seure 1908** – RA, 1908.
- Skorpil 1892** – H. Skorpil. Antike Inschriften aus Bulgarien, AEM XV, 1892.
- Skorpil 1894** – H. Skorpil. Inschriften aus Bulgarien, AEM XVII, 1894.
- Алексиев, Писарев 1977** – Й. Алексиев, Ат. Писарев. Оброчни плочки от музейната сбирка в гр. Сухиндол – Векове, 1977, кн.5, 65-69.
- Бешевлиев 1985** – В. Бешевлиев. Нов надпис на бога Сурегет, ИНМВн, кн. 21 (31), 1985, 5-9.
- Велков 1940** – Ив. Велков. Находки и вести от разни места, ИБАИ XIV, 1940/42
- Велков, Венедиков 1946** – Ив. Велков, Ив. Венедиков. Кратки вести от разни места – ИБАИ XV, 1946.
- Герасимов 1961** – Т. Герасимов. Един храм на Тракийския бог-конник при с. Лесичери, Търновско – Сб. в памет на Карел Шкорпил, С., 1961.
- Гочева 1995** – Зл. Гочева. Епитетите на Тракийския конник – Сб. Палеобалканистика и старобългаристика. Първи есенни национални четения “Проф. Иван Гълъбов, В. Търново 1995, 285-296.
- Дечев 1940/41** – Д. Дечев. Антични паметници от българските земи, ГПНБМ, 194/1941.
- Димитров 1942** – Д. П. Димитров. Надгробните плочи от римско време в Северна България. С., 1942.
- Добруски 1901** – В. Добруски. СБНУ 18, 1901.
- Добруски 1907** – В. Добруски. Тракийски конници и други богове ездачи, АИМ I, 1907.
- Иванов 1950** – Т. Иванов. Отделни паметници от разни места, ИАИ XVII, 1950.
- Кокорков, Алексиев 1975** – Ив. Кокорков, Й. Алексиев. Четири оброчни плочки на тракийския конник от с. Хотница, ГМСБ, т. I, 1975, 134-136.
- Николов, Цончев 1930/31** – Т. Николов, Д. Цончев. Нови релефи на Тракийския конник, ИБАИ VI, 1930/31.
- Романизмът** – Б. Геров. Романизмът между Дунава и Балкана от Хадриан до Константин Велики, ч. 2, ГСУ фф 47, 1951-52; 48, 1952-1953.
- Славчев 1972** – П. Славчев. Стари селища и находки в землището на гр. Лясковец, ИОИМВТн, кн. V, 1972.
- Стефанов 1956** – Ст. Стефанов. Старините по Долния басейн на Янтра, Сф., 1956.
- Стефанова 1950** – Й. Стефанова. ГПНМ, 2, 1950.
- Султов 1961** – Б. Султов. Принос към епиграфиката на Долна Мизия – Сб. в памет на Карел Шкорпил, Сф., 1961.
- Султов 1962** – Б. Султов. Един занаятчийски център в Долна Мизия, Археология, 1962, 32-33.
- Султов 1977** – Б. Султов. Павликенският край през античността – Сб. Павликени и Павликенският край, Сф., 1977.
- Тодоров 1928** – Я. Тодоров. Паганизмът в Долна Мизия. Сф., 1928.
- Филов 1911** – Б. Филов. Новооткрити старини, ИБАД, II, 1911.
- Царевград Търново** – Н. Ангелов. Царевград Търнов. Дворецът на българските царе през Втората българска държава, Сф., 1973.
- Цончев, Николов 1932/33** – Д. Цончев, Т. Николов. Новооткрити старини от Търновския музей, ИБАИ VII, 1932/33.
- Църов 1996** – Ив. Църов. Дикилиташ-Стълбо-Марков камък-Лесичерски стълб. Един хероон? – Сб. 30 години Великотърновски клон на СУБ, В. Търново, 1996, 111-117.

Църов 1999 – Ив. Църов. Някои аспекти на култа към Тракийския конник в Regio Nicopolitana, ИИМВТн XIV, 1999, 78-87.

Църов, Владкова – Ив. Църов, П. Владкова. Могилните некрополи на Никополис ад Иструм – Сб. Първи международен симпозиум Севтополис. “Надгробните могили в Югоизточна Европа”, Велико Търново, 1994.

Архитектурни детайли от хероона при с. Лесичери (По Ф. Каниц).

№	Селище	Вид на паметника	Надпис/език	Местонамирање	Датировка	Подбрана литература/ инвентарен номер
1	Бугово	Оброчна плочка	-	Селище в центъра на съвременното село	Край на II-1/2 на III в.	ССЕТ, 2, II, 671, 2 Илв. № 767 А/ТОМ.
2	Бала черква	Оброчна плочка	Латински	Селище в м. "Сливите"	III в.	ССЕТ, 2, II, 651. Илв. № 417.
3		Оброчна плочка	-	Селище в м. "Сливите"	Край на II в.	Илв. № 132 А/ТОМ. ССЕТ, 2 II, 650.
4	Велико Търново	Оброчна плочка	-	Вила на х. Царевец	II-III в.	Илв. № 1016 А/ТОМ.
5		Оброчна плочка	Старогръцки	Светилище	Край на II-началото на III в.	Царов, НИМВТ II, XIV. Илв. № 3190 А/ТОМ.
6		Оброчна плочка	Старогръцки	Светилище	Край на II-началото на III в.	Царов, НИМВТ II, XIV. Илв. № 3192 А/ТОМ.
7		Оброчна плочка	Надписът заличен	Светилище	Край на II-началото на III в.	Царов, НИМВТ II, XIV. Илв. № 3192 А/ТОМ.
8		Оброчна плочка	-	Светилище	Край на II-началото на III в.	Царов, НИМВТ II, XIV. Илв. № 3193 А/ТОМ.
9		Оброчна плочка	-	Случайна находка	III в.	ССЕТ, II, 2, 637. Илв. № 7122 / АМ Сф.
10	Велико Търново	Оброчна плочка	-	Случайна находка в р. Янтра	III в.	ССЕТ, II, 2, 637. Илв. № 17 А/ТОМ.
11		Надгробна плоча	Латински	х. Царевец	Край на II-началото на III в.	ССЕТ, 2, II, 627. Илв. № 382. Романизмът, 2, 415. Царевград Търнов, 1, 189. Стефанова, 1950, ф. 1, 86.
12	При строителство на пътя Велико Търново - Габрово	Надгробна плоча	Латински	х. Царевец	Първата половина на II в.	ССЕТ, 2, II, 628. Романизмът, 2, 300. Царевград Търнов, 1, 191. Стефанова, 1950, ф. 2, 88.
13		Надгробна плоча	Старогръцки	х. Царевец	Първата половина на III в.	ССЕТ, 2, II, 629. Романизмът, 2, 527. Царевград Търнов, 1, 183. Стефанова, 1950, ф. 3, 87.
14		Оброчна плочка	-	Случайна находка	III в.	ССЕТ, II, 2, 641. Илв. № 3960 / АМ Сф.
15	При строителство на пътя Велико Търново - Габрово	Оброчна плочка	-	Случайна находка	Край на II-първа половина на III в.	ССЕТ, II, 2, 642. Илв. № 3959 / АМ Сф.
16		Оброчна плочка	-	Случайна находка	III в.	ССЕТ, II, 2, 643. Илв. № 3958 / АМ Сф.
17		Оброчна плочка	-	Случайна находка	Първата половина на III в.	ССЕТ, II, 2, 644. Илв. № 3957 / АМ Сф.

1	2	3	4	5	6	7
18	Върбава	Надгробна плоча	Латински	Некропол в м. Вачова могила	III в.	ССЕТ, 2, II, 652. II, Bulg., 411.
19	Габрово	Оброчна плоча	Старогръзци	Случайна находка	II-III в.	Султов, 1961, ф. 1, 219. Skorpi 1892, 217, N106.
20	Горна липница	Оброчна плоча	Старогръзци	Селище в м. Бурловец	II-III в.	Тодоров, 1928, № 313.
21		Оброчна плоча	Старогръзци	Селище в м. Бурловец	Начало на III в.	Непубликуван материал от музейната сбирка в селото
22	Горна Оряховица	Каменна ара	Старогръзци	Случайна находка	Края на II-първата половина на III в.	С. Стефанов, 1956, 71.
23	Горско ново село	Оброчна плоча		Подмогилна гробница в м. Юрглука	II-III в.	Тодоров, 1928, № 312. Романизиъмът, 2, № 524.
24	Дискодурагере	Оброчна плоча	Старогръзци	Емпориум	II-III в.	IG Bulg., II, 714. Инв. № 2403 / AM Сф.
25		Оброчна плоча	Старогръзци	Емпориум	II-III в.	ССЕТ, 2, II, 2673. Велков, Венедиков, 1946, 230.
26		Оброчна плоча	Старогръзци	Селище в м. Палата, на 2 км южно от селото	Края на II в.	Непубликуван материал. Инв. № 524 АГОМ.
27	Дичин	Оброчна плоча	Старогръзци	Селище в м. палата, на 2 км южно от селото	Края на II в.	Непубликуван материал. Инв. № 938 АГОМ.
28	Добри дял	Оброчна плоча		Случайна находка	II-III в.	ССЕТ, 2, II, 648. IG Bulg., II, 703.
29	Драганово	Оброчна плоча	Старогръзци	Селище в м. палата, на 2 км южно от селото	Края на II в.	ССЕТ, 2, II, 649. IG Bulg., II, 704.
30	Емен	Оброчна плоча	Изрит	Случайна находка	II-III в.	ССЕТ, 2, II, 645. Инв. № 219 АГОМ.
31		Оброчна плоча	Латински	Селище в м. Селище (Пчелина)	Втората половина на II в.	Непубликуван материал. Пол. Инв. № 1/Драганово 1994
32	Караисен	Надгробна плоча	Латински	Случайна находка	Начало на III в.	ССЕТ, 2, II, 674. IG Bulg., II, 350. Романизиъмът, 2, 359.
33		Надгробна плоча	Латински	Случайна находка в м. "Латинските гробница"	Края на II в.	ССЕТ, 2, II, 675. IG Bulg., II, 350. Романизиъмът, 2, 360. Инв. № 3795 / AM Сф.

1	2	3	4	5	6	7
34-36	Лесичери	Архитектурни детайли – 2 бр.	-	Светилище (хероон)	Началото на III в.	ССЕТ, 2, II, 647. IGBulg., II, 701, 702. Герасимов 1961, 245-253. Църво 1996, 111-116.
37		Статуя на Трак. конник	-	Светилище (хероон)	II-III в.	
38	Лоденик	Оброчна плочка	-	Селище на 3 км западно от селото	II-III в.	Непубликуван материал.
39	Лозен	Оброчна плочка	-	Селище в м. Чеплак байр	III в.	ССЕТ, 2, II, 630. Инв. № 1017 А/ТОМ.
40-43	Ласковец	Оброчни плочки – 4 бр.	?	Селище	II-III в.	Добруски 1907, 134.
44-45		Бронзови статуетки – 2 бр.	-	?	II-III в.	Църво 19, Инв. №№ 217, 218 А/ТОМ.
46		Надробна плочка	Латински	Селище в м. Рибарево	Края на II в.	ILBulg., 378. Димитров 1942, 417. Романизмът, 2, №1, Фиг. 266. Славчев 1972, 46.
47		Каменен съд	Старогръцки	?	?	II в.
48	Миндя	Оброчна плочка	Старогръцки	Селище северозападно от селото	Началото на III в.	Добруски 1901, 796. ССЕТ, 2, II, 369. IGBulg., II, 724.
49		Оброчна плочка	Старогръцки	Селище северозападно от селото	Втората половина на III в.	Казаров 658. Инв. № 2388 / АМ Сф.
50	Михалци	Оброчна плочка	Латински	Случайна находка	II-III в.	СКОРПИ 1894, 189. ILBulg., 420.
51	Павликени	Оброчна плочка	Без надпис	Античен керамичен център	Края на II-началото на III в.	СКОРПИ 1894, 189. ILBulg., 420.
52		Оброчна плочка	Без надпис	Античен керамичен център	Края на II-началото на III в.	СКОРПИ 1894, 189. ILBulg., 420.
53		Оброчна плочка	Без надпис	Случайна находка	Края на II-началото на III в.	Непубликуван материал. Инв. № 2140 А/ТОМ.
54-57	Паскалевец	Оброчни плочки	Латински – 4	Светилище в м. Гоплямата могила	Края на II-началото на III в.	СКОРПИ 1894, 189. ILBulg., 413-416. Николов, Цончев 1930/31, 247 сл. Инв. №№ 9-12 А/ТОМ.

1	2	3	4	5	6	7
58-60	Паскалевец	Оброчни плочки	Старогрънци - 3	Светилище в м. Голямата могила	Края на II-началото на III в.	ССЕТ, 2, II, 659-661, IGBulg., II, 705-707, Николов, Цончев 1930/31, 247 сл. Инв. №№ 13-15 А/ТОМ.
61-69		Оброчни плочки	Без надпис - 9	Светилище в м. Голямата могила	Края на II-началото на III в.	ССЕТ, 2, II, 662-670, Николов, Цончев 1930/31, 247 сл.
70	Русалта	Оброчни плочки	-	Случайна находка	?	Kazakov, 379.
71		Оброчни плочки	-	Случайна находка	Първата половина на III в.	ССЕТ, 2, II, 635, Инв. № 16 А/ТОМ
72		Оброчни плочки	Старогрънци	Случайна находка	II-III в.	ССЕТ, 2, II, 636, IGBulg., I, 716.
73	Самоводене	Надгробна плочка	Старогрънци	Случайна находка	II-III в.	Инв. № 18 А/ТОМ.
74		Жертвеник	Без надпис, с изображения на Зевс, Херакъл, храм и конник.	Случайна находка	II-III в.	Непубликуван материал. Инв. № 79 А/ТОМ.
75	Сухиндол	Оброчна плочка	Латински	Случайна находка	Първата половина на III в.	Непубликуван материал. Инв. № 80 А/ТОМ.
76		Оброчна плочка	-	Случайна находка	Края на II-началото на III в.	ССЕТ, 2, II, 646, Алексиев, Писарев 1977, 65, №1, фиг. 1.
77		Оброчна плочка	-	Селище в м. Пасков бряст	Началото на III в.	Кокорков, Алексиев 1975, 134-136.
78		Оброчна плочка	-	Случайна находка	II-III в.	Кокорков, Алексиев 1975, 134-136.
79	Хотница	Оброчна плочка	-	Селище в м. Горно селище, на 2 км източно от селото	Втората половина на II-първата половина на III в.	ССЕТ, 2, II, 634, Кокорков, Алексиев 1975, 136.
80		Оброчна плочка	-	Селище в м. Горно селище, на 2 км източно от селото	III в.	ССЕТ, 2, II, 632, Филов 1911, 278, Инв. № 5163 / АМ СФ.
81		Оброчна плочка	-	Селище в м. Горно селище, на 2 км източно от селото	Края на II-началото на III в.	ССЕТ, 2, II, 633, Филов 1911, 278, Инв. № 5164 / АМ СФ.
82	Янтра	Оброчна плочка	-	Случайна находка	II-III в.	Непубликуван материал. Инв. № 17 А/ТОМ.